

VIRKNINGEN AF LYD OG MUSIK

Af Cyril Scott (oversat af Niels Brønsted)

*Fra »Music – its secret Influence throughout the Ages«
Oversættelse i Teosofia, februar 1983*

Ned gennem tiden har filosoffer, religionsdyrkere og lærde erkendt lydens store betydning. I vedaerne, der siges at være verdens ældste skrifter, fortælles det, at hele kosmos blev manifesteret ved hjælp af lyd, og senere udtrykte forfatteren af Johannesevangeliet i virkeligheden den samme sandhed, da han skrev: »I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud«. Den, der skrev Josuabogen må også have kendt til lydens magt, ellers ville han sandsynligvis ikke have skrevet historien om Jerikos fald.

Det er bevist, at lyd kan virke bade opbyggende og nedbrydende. Den kan skabe former, og den kan også ødelægge former. Ved at stryge en violinbue over kanten af en glasplade kan tilfældigt udstrøet sand formes i geometriske mønstre — et faktum der viser lyd vibrationernes opbyggende virkning. Omvendt kan lyden af den menneskelige stemme bringes til at sprænge et øl- eller vinglas i stumper og styrker.

Derudover er det klart for enhver, der har tænkt en smule over sagen, at det er lyden, vi skylder vores evne til at kommunikere med hinanden. Denne evne er i sin enkleste form første gang undfanget i dyret og når sin kulmination i menneskets tale. Fra talen til den mest elementære form for sang var der kun et lille skridt, og med dette skridt blev musikken skabt.

Og hvis lyd i sig selv har en sådan betydning, hvad kan der så ikke siges om den, når den er blandet og organiseret i den kunstart, vi kalder musik? Det kan vi få svar på ved at vende os til en af de største tænkere gennem tiden.

»Musikalsk uddannelse«, skriver Platon, »er et mere virksomt instrument end alle andre, fordi rytme og harmoni finder vej ind til sjælens indre rige, hvor de fæstner sig med stor kraft og gør elevens sjælelige indhold mere yndefuldt«. Så udtalt var Platons mening om musikkens virkning, at han et andet sted i sin bog *Staten* siger: »Indførelsen af en ny slags musik« (og dette omfattede også poesi og dans) »må betragtes som en fare for hele staten, idet musikalske stilarter aldrig ændres, uden at det påvirker de vigtigste politiske institutioner«. Og Platon var ikke alene om sin mening, for Aristoteles delte den utvivlsomt, da han skrev: »Melodi og rytme fremkalder følelser af enhver art, og derfor kan mennesket ved hjælp af musik vænne sig til at føle de rigtige følelser. Således har musik magt til at forme karakteren, og derfor kan de forskellige former for musik, baseret på forskellige skikke, grupperes i henhold til deres virkning på karakteren. Én er måske tilbøjelig til at fremkalde melankoli og en anden blødsødenhed, én opmuntrer til løssluppenhed, en anden til selvkontrol, en tredje til entusiasme og så videre«.

Den opfattelse havde altså disse gamle filosoffer, hvis skrifter har overlevet tidens støv. Skønt de udtrykte sig så bestemt på baggrund af den tids relativt enkle musik, synes det alligevel kun at have slået meget få forfattere, for ikke at sige lægmænd, at den langt mere komplicerede og kraftfulde musik, vi har i vore dage, kan have andre end de rent kunstneriske, nydelsesfremkaldende, flygtigt opildnende eller lindrende virkninger. I årevis har musikelskere lyttet til Händels oratorier, Beethovens symfonier, Chopins etuder og Wagners operaer og indset, at hver af disse store mestre har skabt en speciel, personlig stil, og at en symfoni af Beethoven er en helt anden form for kunstværk end et oratorium af Händel. Alligevel har tilsyneladende ingen af disse musikelskere tillagt enten Beethoven eller Händel en bestemt og almindelig udbredt indflydelse på karakter og moral, og hvis de læste Platons syn på musikken og dens virkninger, ville de utvivlsomt blot betragte ham som offer for den tids overtro. At en sådan opfattelse er fejlagtig, håber vi at kunne bevise på de følgende sider.

Vi vil prøve at vise, at hver enkelt form for musik har haft en umiskendelig indvirkning på historien, på moralen og på kulturen, at musik — hvor hårrejsende denne udtalelse end kan forekomme den ortodokse at være — er en stærkere kraft med hensyn til karakterudvikling end religiøse trosretninger, forskrifter eller moralfilosofier, for selvom disse sidstnævnte viser ønskeligheden af visse egenskaber, er det musik, der befordre tilegnelsen af dem.

En smule eftertanke bringer os til den konklusion, at musik påvirker menneskets sind og følelser gennem *suggestion*. Hvis vi, for nu at omskrive Aristoteles' udtalelse, gentagende gange hører sørgmodig musik, er vi tilbøjelige til at blive sørgmodige, hvis vi hører munter musik, bliver vi muntre osv. Således reproduceres et bestemt stykke musiks følelsesmæssige indhold i os, og det sker i henhold til overensstemmelsesens lov. Derudover har vores undersøgelser vist os, at ikke blot det følelsesmæssige indhold, men også essensen af selve den musikalske form, har en tendens til at manifestere sig i den menneskelige adfærd. Derfor kan vi med en vis ret fremsætte følgende aksiom: *som det er i musikken, sådan er det også i livet*, og det er meget vigtigt, at læseren bærer dette aksiom i erindring i forbindelse med studiet af alt det efterfølgende.

Psykologiske undersøgelser har vist, at man ved at gentage en sætning, der hentyder til fysiske og moralske egenskaber, faktisk kan fremkalde disse egenskaber i sig selv. Et eksempel herpå er anvendelsen af M. Coues formel: »Dag for dag bliver jeg bedre og bedre på alle måder«, men det må bemærkes, at jo roligere patienten er, desto større virkning har suggestionen, for i den passive tilstand får trangen til modstand ikke lejlighed til at manifestere sig. Musik er et eksempel på en formel, der yderligere har den fordel, at den ikke er udtrykt i ord, som kan vække modstand — og her er der naturligvis ikke tale om sange. Den er så lumsk, at den påvirker lytteren, uden at han er opmærksom på det. Alt, hvad han ved, er, at den vækker visse følelser, og at det til en vis grad altid er de samme følelser, der vækkes af en bestemt eller en lignende komposition. Således præsenterer musik hele tiden følelsesstilstande for ham og reproducerer dem i ham, og da følelsesmæssige vaner dannes lige så let som andre vaner — eller måske endnu lettere — bliver de i sidste instans en del af hans ka-

rakter. Det er klart, at Aristoteles var klar over dette, da han skrev at »et menneske ved at høre musik vænnes til at nære de rigtige følelser«.

Men vi vil ikke påstå, at musik kun virker på følelserne. Der er adskillige former for musik, som virker på tankesindet. Således vil vi se, at Bachs musik havde en helt bestemt virkning på det mentale aspekt, for da Bachs musik har en intellektuel karakter, vil den, i henhold til vores aksiom, have en intellektuel virkning.

Men her rejser spørgsmålet sig: var musik før i tiden i det hele taget tilstrækkelig udbredt til at have så store virkninger på menneskeheden i al almindelighed, som det påstås i denne bog? Hvordan kan musikken have påvirket den kollektive tanke, hvis den ikke var så udbredt, at den kunne virke direkte på størstedelen af menneskeheden? Var der ikke et stort antal mennesker, som kun sjældent, om overhovedet nogen sinde, hørte musik af en seriøs karakter? Selvom spørgsmålet er relevant, er det dog let at besvare. Historien viser, at herskere og ledere inden for tankens verden — og det er dem, det drejer sig om — næsten altid havde forbindelse med musik af en eller anden art. Konger, hertuger, paver og prinser havde deres »hofmusikere«, lensherrer og baroner havde deres skjalde, mens de store masser i det mindste havde deres folke-musik. Helt tilbage i tiden har musikken, overalt hvor der var den mindste grad af civilisation, spillet en større eller mindre rolle. Og følgende punkt bør understreges: hvor der var det største udvalg af musikalske stilarter, var troskaben mod traditioner, skik og brug tilsvarende mindre, og hvor musikken var begrænset, som f.eks. i Kina, var troskaben mod — ja endog dyrkelsen af — traditioner meget fremherskende. Vi er godt klar over, at vi med denne udtalelse tilsyneladende støtter den herskende opfattelse, at musikalske stilarter blot er resultatet af og udtryk for civilisationer og nationale følelser — at civilisationen så at sige kommer først og dens specielle former for musik bagefter — men en undersøgelse af historien viser, at det forholder sig omvendt, at nyskabelser inden for musikken altid er blevet fulgt af nyskabelser inden for politik og moral. Tilsvarende vil vores afsnit om Ægypten og Grækenland vise, at en tilbagegang på det musikalske område i disse to tilfælde blev fulgt af hele den ægyptiske og græske civilisations totale forfald.

Der er endnu et punkt, vi må lægge mærke til i dette indledende kapitel. I de store folkemasser er der et bestemt element, vi må tage i betragtning, et element der får dem til at afspejle eller assimilere andres mening, hvadenten disse andre er ledere eller blot mennesker, der er mere dominerende end dem selv. Hvis vi således forestiller os, at et antal mennesker aldrig har hørt en tone musik — hvilket er meget usandsynligt — ville de alligevel, selv i tider hvor der ikke blev spillet musik af enhver art på radioen sådan som i dag, blive påvirket indirekte, og det gælder også de helt umusikalske. Derfor er en stor del af denne bog i lige så høj grad helliget de indirekte som de direkte virkninger af musik. For eksempel var den direkte virkning af Händels musik blandt andet at inspirere til ærefrygt og ærbødighed, mens den indirekte virkning, som vi skal se, var at fremkalde nogle af den victorianske tids mindre heldige kendetegn.

Det er vores opgave at vise hvilke forgreninger, sideskud, biprodukter og sammensatte virkninger, musik i al almindelighed har, fra de tidligste tider og frem til i dag. Men af visse formålstjenlige grunde foreslår vi at afvige fra den almindelige fremgangsmåde »at begynde med begyndelsen«, og i stedet indlede med de relativt nylig tilkomne mestre fra og med Händel. Når denne omvendte fremgangsmåde er fulgt, er det fordi, læseren sandsynligvis kender den forholdsvis nye musik og derfor er bedre i stand til at følge argumentationen, end hvis vi begyndte med oldtidens musik, som han formentlig ikke kender så godt. Når først forudsætningerne er accepteret, er det ikke vanskeligt for ham at følge årsag og virkning i forbindelse med den musik han ikke kender så godt.

Lad os sammenfatte indholdet:

- Musik påvirker menneskers sind og følelser.
- Den påvirker dem enten bevidst eller ubevidst, eller begge dele.
- Den påvirker dem gennem suggestion og gentagelse.
- Den påvirker dem enten direkte eller indirekte, eller begge dele.
- Derfor er det i livet, som det er i musikken.

Til slut vil vi blot tilføje, at når vi beskriver de forskellige virkninger, de store mestres musik havde på menneskeheden, betyder det ikke, at hvert eneste stykke, de komponerede, havde disse virkninger — de blev frembragt af deres mest personlige og inspirerede værker.